

In stadsrandzones blijft de **druk op de ruimte** groot. Boeren kunnen kiezen tussen aanpassen aan de stad of alsnog vertrekken, op eigen kosten.

6

Verbreiden in stadsrandzone

Boeren met de burger of vertrekken

Het akkerbouwbedrijf van Arwin Bos in de Haarlemmermeer. Bos heeft met zijn boerderijwinkel profijt van de nabijheid van Amsterdam. FOTO: CORINE ZIJERVELD

‘Ik wil mijn product bij de klant brengen’

Arwin Bos is akkerbouwer in de Haarlemmermeerpolder, tegen Amsterdam aan. Tot voor kort was hij advocaat, maar het boerenbestaan trok toch meer. Hij zit met zijn ouders in maatschap, zijn aanstaande vrouw werkt buiten de deur.

In het drukke gebied zijn veel aanspraken op grond: voor natuurbeheer, aanleg van snelwegen en uitbreidingen van Schiphol. De grond is duur, ver-

gunningen beperkt. Veel uitbreidingsmogelijkheden zijn er dus niet. Bos wilde sowieso een andere weg inslaan. “Vroeger produceerden we voor de fritesindustrie, maar daar heb je ruimte voor nodig. We zijn daarom al een paar jaar geleden overgestapt op consumptieteelt. We zetten zelf af aan horeca, restaurants en groentenzaken in Amsterdam. In de toekomst wil ik nog meer verbinding zoeken met de klant. Ik teel bewust en leg dat

graag uit, bijvoorbeeld op evenementen.”

Bos is ook actief bij LTO en neemt het op voor collega's die ‘gewoon boer’ willen blijven. “Voor hen is weinig oog. Zij doen er in deze regio economisch minder toe, het beleid is veel meer gericht op de economie van de stad. Boeren zijn welkom, zolang ze maar aan het romantische idee voldoen van kleinschaligheid.”

Bos vertelt graag over het belang van hedendaagse akkerbouw, met oog voor het milieu, en voor de voedselvoorziening. “Beleidsmakers stellen hun beeld langzaam bij. Er is zelfs een agrarisch kerngebied aangewezen. Boeren in stadsrandzones moeten hun bestaansrecht constant bevechten.”

In de Flevopolder ziet de ondernemer heerlijke ruimte om te boeren. Goede grond, geen procedures en druk. Hij is echter ook blij met de stad: “Ik houd wel van een avondje theater.”

PROFIEL

Naam: Arwin Bos (29). Plaats: Zwanenburg (N.-H.). Bedrijf: in maatschap met ouders 110 hectare consumptieaardappelen, boerderijwinkel. FOTO: CORINE ZIJERVELD

OPRUKKENDE steden waren altijd een bedreiging voor de boer. Een lucratieve: grondverkoop voor huizenbouw leverde per hectare soms €500.000 op. Nu veel nieuwbouwplannen niet doorgaan, zitten gemeenten met de aangekochte grond. Die verkopen of verpachten ze aan boeren. Nieuwe grond opkopen is van de baan.

Dat betekent enerzijds ruimte voor de boer. Anderzijds is met de wegvallende claims een eenvoudige exitstrategie verdwenen en blijven onzekere situaties voortbestaan. Gronden worden meestal geen eigendom, en er blijven rondom steden beperkingen aan bouwblokken en bestemmingen.

Zo zijn er geen erg grote veebedrijven te vinden in stadsrandzones. Ook akkerbouw krijgt niet alle ruimte. “We passen met onze grootschaligheid niet bij het plaatje dat stedelingen van de boerderij hebben en krijgen geen vergunning voor een schuur”, zegt een akkerbouwer in de buurt van Amsterdam.

Adviseur multifunctionele landbouw Maria van

Boxtel van Land & Co concludeert hetzelfde. “Zelfs als boeren op uitnodiging van de gemeente diensten gaan aanbieden aan burgers, moeten ze ambtenaren nog overtuigen van de ruimte die nodig is voor een gezonde agrarische tak. Bijvoorbeeld dat je voor aardappelopslag meer nodig hebt dan enkele vierkante meters. Zonder welwillende gemeente of multifunctionele landbouw is het vaak nog veel lastiger om uit te breiden.” Landbouw blijkt in het grootste-denbeleid een onbekend en onbemind stiefkind.

Weggaan is voor sommigen nog steeds een optie. Bijvoorbeeld als toch nog een nieuwe weg wordt aangelegd, waarvoor de grond minstens het dubbele oplevert van de agrarische waarde. Of als de opvolger zijn oog bijvoorbeeld heeft laten vallen op het Noorden. Gronden daar zijn vruchtbaar, én betaalbaar: €30.000 tot €40.000 per hectare.

Boeren die niet weggaan en niet uitbreiden, zoeken de toekomst vaak in verbreding. Dan is de ligging bij de stad een voordeel. Door mee te bewe- ➔

De skyline van Tilburg met op de voorgrond vleesvee. De gemeente liet de meerwaarde van multifunctionele landbouw voor het gebied onderzoeken. Die bleek positief te zijn. FOTO:

KOOS GROENEWOLD

gen in de vraag naar recreatieruimte, streekproducten of dagbesteding, krijgen boeren nieuwe inkomsten. Daar zijn echter wel gunstige randvoorwaarden voor nodig, zoals goede bereikbaarheid, bekendheid en landschappelijke variëteit. Soms wil een gemeente hier actief aan bijdragen.

Waarde van landbouw

Dat is bijvoorbeeld het geval in Tilburg. Daar liet de gemeente uitzoeken wat de meerwaarde van multifunctionele landbouw is voor een gebied. Die blijkt positief (zie *kader hieronder*), dus doet de gemeente

een duid in het zakje: ze gaat €5 miljoen investeren in recreatieve paden en aanleg van landschapselementen. Dit moet de ruim 200.000 inwoners van de stad het buitengebied inlokken. In het gebied van 700 hectare noordelijk van Tilburg, de Nieuwe Warande, zitten twintig veehouders en boomkwekers.

Tilburg ziet multifunctionele landbouw als waardevol, omdat boerderijwinkels en terrassen de aantrekkelijkheid van het gebied vergroten. De opbrengsten voor de boer hangen af van de gekozen deelsector en de schaalgrootte. Een kleinschalige boerderijwinkel zal rond €4.000 opleveren, een gro-

Multifunctionele landbouw biedt waarde aan ondernemer en maatschappij

kosten en baten voor ondernemer en voor maatschappij van stadsrandboerderij Hazennest, in € per jaar

kosten en baten ondernemer	zorgtak	dagrecreatie	verblijfsrecreatie	winkel
kosten aanschaf opstallen	-41.000	-41.000	-41.000	-41.000
aandeel verbreding	58.000	17.000	9.000	66.000
totaal ondernemer	62.000	21.000	13.000	70.000
maatschappelijke kosten en baten				
alternatief gebruik van landbouwgrond	-3.000	-3.000	-3.000	-3.000
toegevoegde waarde ondernemer	23.000	-1.000	-2.000	36.000
bijdrage agrarisch aan werkgelegenheid in de regio	29.000	29.000	29.000	29.000
bijdrage verbreding aan werkgelegenheid in de regio	-5.000	33.000	13.000	33.000
maatschappelijk saldo	44.000	58.000	37.000	95.000

bron: Wageningen UR

De baten voor ondernemer en maatschappij zijn positief bij de opgekochte boerderij Hazennest in Tilburg. De totalen voor de ondernemer zijn gebaseerd op een bedrijf met verbredingstak en

een agrarische tak. De pm-posten (verwachte kosten, hoogte onbekend) bij het maatschappelijk saldo kunnen in het geval van zorg negatief zijn, vanwege mogelijke overlast.

De andere pm-posten betreffen bijdragen aan de woonomgeving en een mogelijk multiplier-effect: wanneer een gebied meer bezoekers trekt, kunnen ook anderen daarvan profiteren.

te €70.000. Zorglandbouw is ook kleinschalig al lucratief. Deze tak zal naar verwachting €33.000 in het laatste brengen, en grootschalig zelfs €58.000. Dat is zonder de inkomsten uit de agrarische tak, die geschat worden op €45.000.

Recreatie en een kleinschalige boerderijwinkel kunnen met de aanschafkosten niet uit, maar zonder wel. Een bestaand bedrijf met ruimte in de opstallen kan die mogelijkheden overwegen.

Ondernemers

Wat vinden de ondernemers in het gebied? Floor Schalken, planoloog bij gemeente Tilburg: "Het is voor de ondernemers vervelend dat het gebied twintig jaar in de wacht heeft gestaan. Velen keken er op een bepaald moment naar uit om uitgekocht te worden. Nu gaat dat niet door, en moeten ze verder."

Melkveehouder Cees van Roesel (66) vindt verder gaan niet erg. Hij heeft met zijn zoon Guus (37) een biologisch bedrijf met tachtig koeien en een boerderijwinkel in het gebied. Onlangs is een ommetje over zijn land geopend, waardoor meer mensen op zijn erf komen. Gunstig voor de boerderijwinkel, hoopt hij. "Met een boerderijwinkel op korte afstand van de stad kun je meer verdienen dan met melken. Het is ook de tijd: mensen willen weten waar hun eten vandaan komt. We merken niets van de recessie."

Evengoed is de verwachting wel dat in tien jaar tijd tien boeren zullen stoppen – drie meer dan gemiddeld in Nederland –, waarvan vijf in plaats van nul bedrijven overgenomen worden door nieuwe multifunctionele ondernemers, als de gebiedsplanen goed van de grond komen.

Gemeentebeleid

De verbreders in Tilburg krijgen steun van de ge-

‘Heerlijk boeren in Noord-Groningen’

Max en Annelies van Tilburg hebben drie zoons en een dochter. Alle drie de zoons wilden het bedrijf overnemen. Het biologische melkveebedrijf in Hagestein (U.) was met 63 hectare grond echter niet genoeg voor drie ondernemers.

In 2002 werd het bedrijf opgekocht door DLG vanwege Ruimte voor de Rivier. Dit bood uitkomst: het gezin kocht er twee bedrijven voor terug, één in Frankrijk en één in Gro-

ningen. Eerder werd al een bedrijf in Oude Tonge (Z.-H.) gekocht. De jongste zoon werd echter geen boer en nu zijn de twee Nederlandse familiebedrijven over. Max, zoon Ben (38) en diens vrouw Mieke (33) boeren samen in maatschap in Hornhuizen (Gr.). Zoon Jan (39) heeft een bedrijf in Oude Tonge.

Ook al was Van Tilburg graag gebleven, hij heeft de stap naar Groningen nooit betreurd. "Het is heerlijk boeren hier. We

hebben goede grond, allemaal rondom de boerderij. Frisse lucht, goede buren, wat wil een mens nog meer?" De melk gaat naar Willig, een biologische kaasmaker in Heerenveen (Fr.). Een klein deel verwerken ze zelf tot kwark en yoghurt.

Het aangekochte bedrijf was een akkerbouwbedrijf, dus moest er een nieuwe potstal en een melksysteem komen. De Van Tilburgs kozen voor een carrousel. Ze proberen de koeien zo lang mogelijk buiten te laten lopen.

Ook al zouden ze kunnen groeien van 85 naar 120 koeien, dat is nadrukkelijk niet de bedoeling. "Dan gaan de kosten ook weer omhoog." De zuiveltak van het bedrijf zouden ze wel willen versterken, maar wat dat betreft hadden ze beter in Utrecht kunnen blijven. "We hebben wel een koelkast staan, maar hier komen niet zoveel mensen. De zuivel wordt nog wel opgehaald door regionale middenstanders."

PROFIEL

Naam: Max (67) en Ben (38) van Tilburg. **Woonplaats:** Hornhuizen (Gr.). **Bedrijf:** in maatschap 80 hectare grond en 85 koeien. FOTO: JAN WILLEM VAN VLIET

meente. In andere gebieden gaat het vaak moeizamer, is de ervaring van adviseur Van Boxtel. "Gemeenten maken het liefst zelf een plan, en vullen het dan ook graag zelf in. Boeren met een plan worden vaak kritisch tegen het licht gehouden." Boeren hebben in dat geval een lange adem nodig. Ze vervolgt: "Je kunt als actieve ondernemer ook proberen gemeentebestuur te beïnvloeden. Bijvoorbeeld door te zorgen dat agrarische bestemmingen in structuurvisies ruim worden gedefinieerd, zodat er ook multifunctionele takken onder kunnen vallen."

Ook op het gebied van andere wet- en regelgeving, zoals horecawetten en bouwvergunningen, zijn ondernemers afhankelijk van de gemeente. "Het is belangrijk de relatie met de landbouw zichtbaar te houden. Een 'boerderijwinkel' klinkt beter dan een 'supermarkt', een 'boerderijtaveerne' beter dan een 'restaurant'", tipt Van Boxtel.

Tjitske Ypma